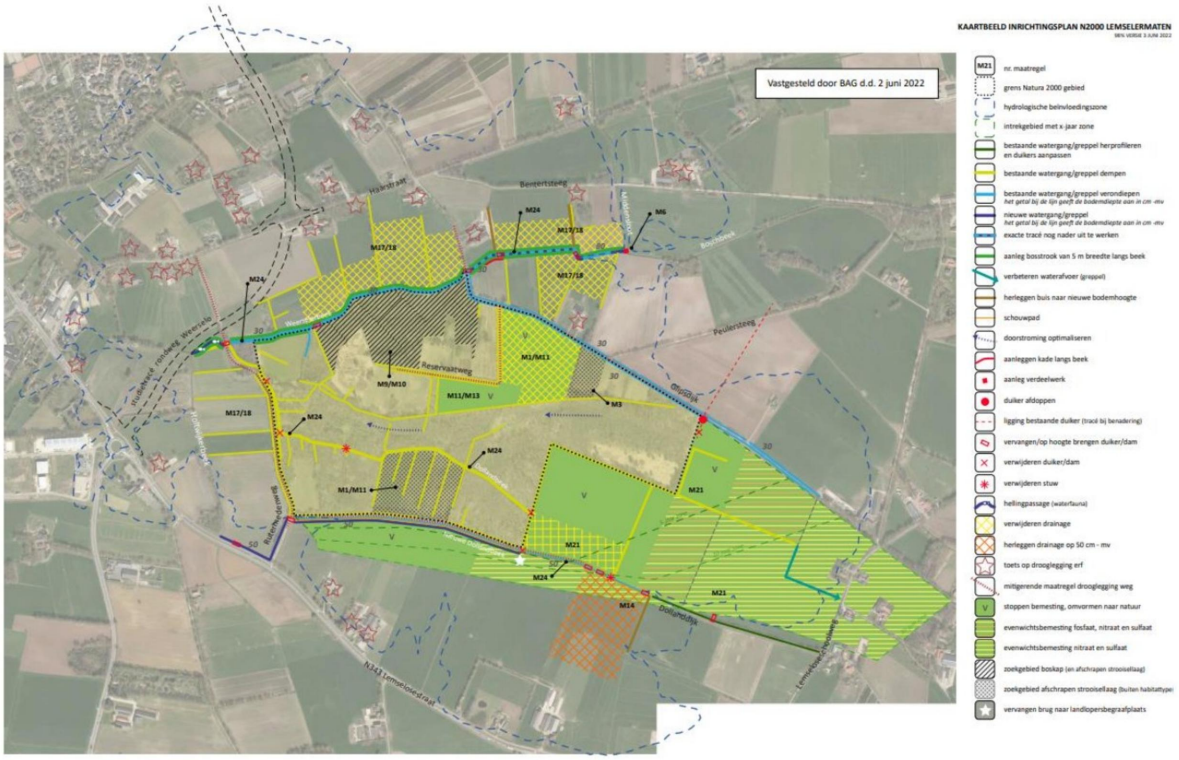
Plan van aanpak evenwichtsbemesting Lemselermaten door LTO Noord

Datum: 28-9-2022
Status: Definitief
Opstellers: [redacted] **en** [redacted]
Organisatie: LTO Noord
Versie 0.2

Inleiding
Om uitspoeling van meststoffen via het (grond)water richting het N2000-gebied Lemselermaten tegen te gaan, wordt de zogenaamde 5-jaarszone (intrekgebied aan de oostzijde) op den duur onttrokken aan de landbouw en omgevormd naar natuur. Tot de gronden in de 5-jaarszone de bestemming natuur hebben zal deze vallen onder evenwichtsbemesting. Op de volgende zone, de 30-jaarszone, zal ook evenwichtsbemesting worden toegepast waarmee de minerale uitspoeling wordt geminimaliseerd en waarmee een negatief effect op de Lemselermaten voorkomen wordt. Dit project gaat duren van 2023 t/m 2034, maar zal begin 2023 worden opgestart. Omdat het bemestingsseizoen 2022 reeds ten einde is, kan dit jaar niet meer worden meegepakt, er zal echter wel worden gestart met informeren, kennis delen, procesvoorbereiding en qua mest-, voer- en bedrijfsmanagement anticiperen op het project evenwichtsbemesting. LTO Noord is voorgesteld als trekker van het project in afstemming met de projectgroep. De provincie Overijssel is opdrachtgever en eindverantwoordelijke.
In het project zullen kennis en ervaringen die opgedaan zijn uit eerdere proeven als basis dienen. De proeven die hiervoor als basis dienen zijn Boetelerveld, De Marke, Grondig boeren voor water, Cranendonck en Heino. Deskundigen die bij de evenwichtsbemesting rond het Boetelerveld betrokken zijn zullen ook bij dit project betrokken worden.

Wat verstaan we onder evenwichtsbemesting
Evenwichtsbemesting roept bij verschillende mensen een ander beeld op. Wij definiëren evenwichtsbemesting als: 'een zodanige bemesting toepassen dat de bodemvruchtbaarheid op peil blijft en de uitspoeling zo minimaal mogelijk dan wel onder een gestelde norm blijft'. Op die manier wordt uitspoeling van mineralen naar het grondwater tot een minimum beperkt. De werkelijkheid is iets complexer. Evenwichtsbemesting is afhankelijk van 'wat het gebied kan hebben'. Wat zijn de eisen ten aanzien van nitraat- en fosfaatconcentraties in het grondwater gerelateerd aan de habitattypen in het gebied. Ook heeft de bodemopbouw, het grondwatersysteem en het bufferend vermogen van de grond invloed op de uitspoeling. Dit alles bepaalt welke landbouwkundige activiteiten mogelijk zijn op de gronden in het water-intrekgebied binnen de 30-jaarszone.
Het Project Evenwichtsbemesting Lemselermaten zal gebaseerd worden op ervaringen en kennis die met name in het gebied Boetelerveld zijn opgedaan. Echter een blauwdruk zal het nooit kunnen zijn daar per gebied gekeken moet worden naar de gebiedseigen karaktereigenschappen. Daarom is het Louis Bolk Instituut gevraagd naar de haalbaarheid van evenwichtsbemesting en een advies hoe dit uitgevoerd moet worden.

Beschrijving N2000-gebied Lemselermaten
In het intrekgebied van Lemselermaten zal de zogenaamde 5-jaarszone worden omgevormd naar natuur. Het resterende deel, de 30-jaarszone, zal de landbouwbestemming behouden maar met een beperking voor wat betreft de bemesting (figuur 1). De minerale uitspoeling moet hierbij op een dergelijk niveau zijn dat het geen negatief effect heeft op het N2000-gebied. Aangezien sulfaat een resultante is van de reactie van nitraat met pyriet, is gekeken naar een juiste normstelling voor nitraat dat potentieel uitspoelt op landbouwpercelen. Hiervoor heeft het Louis Bolk Instituut B-Ware geraadpleegd, welke een norm tussen de 15 en 20 mg nitraat per liter adviseert.
De inzet van dit project is door middel van evenwichtsbemesting het doel, minimaliseren van de minerale uitspoeling, te realiseren. Hierdoor wordt gewerkt aan een robuuster systeem én aan perspectief voor de aanwezige landbouw.
Tot het moment dat de 5-jaarszone daadwerkelijk procesmatig kan worden omgevormd, zullen deze gronden mede onderdeel zijn van het project evenwichtsbemesting.

Figuur 1. Maatregelenkaart Lemselermaten

Onderbouwing project evenwichtsbemesting

Het bestaande habitat in het N2000-gebied Lemselermaten is gevoelig voor een teveel aan fosfaat, nitraat en sulfaat. Inspoeling van deze mineralen uit het naastgelegen intrekgebied middels (grond)water, moet dus worden geminimaliseerd. De eerste zone van het intrekgebied, de zogenaamde 5-jaarszone, wordt daarom op den duur bemestingsvrij gemaakt en omgevormd naar natuur. In de volgende zone, de 30-jaarszone, wordt evenwichtsbemesting toegepast. Bij evenwichtsbemesting wordt gezocht naar de optimale balans tussen bemesting, de bodemgesteldheid en het opbrengend vermogen. De uitspoeling van mineralen moet minimaal zijn en mag vooraf gestelde normen niet overschrijden.

In N2000-gebied het Boetelerveld nabij Raalte zijn hiermee veel en goede ervaringen opgedaan. De deskundigen die bij het Boetelerveld betrokken waren, worden ook bij Lemselermaten betrokken.

Met het toepassen van evenwichtsbemesting in de 30-jaarszone van Lemselermaten wordt een goede balans gezocht tussen ecologie en economie. Evenwichtsbemesting draagt bij aan het systeemherstel van N2000-gebied Lemselermaten door het terugdringen van minerale inspoeling vanuit het landbouwgebied én het biedt toekomstperspectief voor de agrarische bedrijven in dit gebied. Het voorkomt dat veel maatschappelijk geld onnodig verloren gaat aan het onteigenen van deze grondeigenaren.

Met evenwichtsbemesting kan ook ‘direct’ begonnen worden zodat vanaf dag 1 gewerkt gaat worden aan het verbeteren van het ecologisch systeem. Zou hier niet voor gekozen worden, zullen effecten jaren uitblijven vanwege ruimtelijke procedures die nodig zijn om tot natuuromvorming over te kunnen gaan.

Naast het aspect van tijd en maatschappelijke kosten is ook draagvlak een cruciaal aspect. Wanneer de grondeigenaren in dit gebied toekomstperspectief kan worden geboden zal er een positieve dynamiek ontstaan die effectiever zal doorwerken in het behalen van de gebiedsdoelen.

Plan van Aanpak Project Evenwichtsbemesting Lemselermaten

Belanghebbenden en betrokkenen

De belanghebbenden zijn de grondeigenaren met gronden binnen het projectgebied. Daarnaast is het van belang dat m.n. loonwerkers die de bemesting verzorgen, bij het project betrokken worden evenals de adviseurs van de voerleveranciers van de grondeigenaren. Evenwichtsbemesting draait namelijk niet alleen om bemesting, maar ook om voer- en bedrijfsmanagement.

Startmoment

Zo spoedig mogelijk na het BAG-besluit over evenwichtsbemesting zullen de grondeigenaren geraadpleegd worden. Hierin zal uiteen gezet worden wat evenwichtsbemesting inhoudt, wat de voorwaarden zijn en hoe het plan van aanpak eruit ziet. De eigenaren moeten vervolgens binnen 8 weken aan het projectteam laten weten of ze wel of niet mee willen doen. Niet meedoen betekent omzetting van de gronden naar natuur. Na dat moment beoordeelt het projectteam bij een keuze van grondeigenaren om niet mee te doen, of er voldoende massa overblijft om het project voldoende effectief te kunnen uitvoeren.
De projectduur is 12 jaar te starten per 1-1-2023, waarbij 2022 als voorbereidend en anticiperend jaar wordt gebruikt, daar het bemestingsseizoen 2022 reeds ten einde is.
De planning kan zijn:

- week 40 BAG-besluit evenwichtsbemesting
- week 44 informatiebijeenkomst
- week 52 go or no go
- week 1 officieel startmoment

Projectbegeleiding

De 'dagelijkse' leiding ligt bij [redacted]. Hij is de ervaringsdeskundige uit het Boetelerveld en brengt met zijn ervaring expertise binnen het project. [redacted] staat in direct contact met [redacted], adviseur LTO Noord en [redacted], verantwoordelijk bestuurder LTO Noord.
Het gehele projectteam zal bestaan uit [redacted] (LTO), [redacted] (LTO), [redacted] (PE) en [redacted] Dit projectteam zal waar nodig ondersteuning vragen van onderzoeksinstellingen om tot de juiste uitvoering te komen van de evenwichtsbemesting.
[redacted] zal in dit geheel een adviserende rol krijgen om zo zijn kennis en kunde te benutten.
De projectstructuur is:
Projectteam → (bestaande) projectgroep → BAG → Provincie Overijssel (opdrachtgever en eindverantwoordelijke)

Uitvoering

Het Louis Bolk Instituut adviseert in haar rapport om uit te gaan van het principe nutriënten in = nutriënten uit. Dit moet leiden tot een theoretisch evenwicht van nutriënten. Variabelen die horen bij 'nutriënten in' zijn de achtergronddepositie van stikstof, de nutriënten in de bodem en de opgebrachte (kunst)mest. 'Nutriënten uit' bestaat hier uit de nutriëntenafvoer die gepaard gaat met de oogst van gewassen.
Om zo goed mogelijk inzicht te krijgen in de mogelijke mestgift maakt dit project gebruik van het stappenplan dat in het onderzoeksrapport van het Louis Bolk Instituut vermeld staat. Dit stappenplan is weergeven in figuur 2. Zoals dit stappenplan weergeeft is het belangrijk om eerst een realistische doelopbrengst van het gewas te bepalen. Deze doelopbrengst bepaalt hoeveel nutriënten potentieel afgevoerd worden uit het systeem met de oogst. Wanneer de doelopbrengst bepaald is, moet inzichtelijk komen hoeveel nutriënten aanwezig zijn in de bodem. Deze nutriëntenbeschikbaarheid bepaalt de hoeveelheid bemesting die het perceel kan hebben. De formule die hier bij hoort is:
Geschikte bemesting = Benodigde nutriënten gewas – achtergrond depositie – nutriënten in de bodem.

De achtergrond depositie is in het rapport van het Louis Bolk Instituut ingesteld op 1200 mol per hectare, wat overeen komt met 16.8 kg stikstof per hectare per jaar. De nutriënten in de bodem kan men bepalen aan de hand van bodemanalyses. Wanneer de drie variabelen bekend zijn, is het mogelijk om de geschikte bemesting te bepalen. Om dit zo goed mogelijk te doen is het belangrijk om te weten welke nutriënten aanwezig zijn in de meststoffen. Hiervoor zijn mestanalyses noodzakelijk.
Vervolgens is het voornemen om te bemesten met drijfmest tot een hoogte waarbij het eerste nutriënt de maximale norm bereikt. De rest kan aangevuld worden met specifieke meststoffen.

Het Louis Bolk geeft daarnaast aan dat het belangrijk is om rekening te houden met de weersomstandigheden. Dit betekent geen bemesting in langdurig droge perioden en weer bemesten wanneer de grenswaarde van 30 millimeter regen bereikt is. De aanname is dat het bodemleven na deze hoeveelheid neerslag weer actief is. De projectleiding zal hier dus rekening mee moeten houden.

Algemene werkwijze voor het opstellen van een evenwichtsbemesting:

1. Bepaal de potentiële/doel-opbrengst (in droge stof/ha) van een perceel op basis van metingen in voorgaande jaren.
2. Bepaal de nutriëntengehaltes van het geoogste product (in g/kg droge stof).
3. Bereken de totale hoeveelheden nutriënten die worden afgevoerd/geoogst op basis van de gehaltes en de opbrengst.
4. In geval van grasland wordt meerdere keren per jaar geoogst. De opbrengst en inhoudsstoffen moeten per snede worden bepaald om de bemesting op af te stemmen.
5. Doe mestanalyses om nutriënteninhoud van de mest te bepalen.
6. Maak een bemestingsplan waarbij de verschillende nutriënten in de juiste hoeveelheden worden toegediend.
7. Splits het toedienen van de bemesting om de nutriëntenbeschikbaarheid zo veel mogelijk gelijk te trekken met de gewasbehoefte. Overtollige beschikbare nutriënten op het moment dat het gewas ze niet kan opnemen leidt tot uitspoel.

Figuur 2. De algemene werkwijze voor evenwichtsbemesting volgens het rapport van het Louis Bolk Instituut (2022).

<u>Monitoring</u>
Om de effecten van evenwichtsbemesting te kunnen meten zullen op diverse plekken in het projectgebied én in een testgebied, grondwaterbuizen worden geplaatst. Hiermee worden de concentraties van de verschillende nutriënten in het grondwater gemeten. Jaarlijks op hetzelfde moment zal een bemonstering plaatsvinden te starten met een 0-meting in januari 2023. Zo is betrekkelijk snel inzicht te verkrijgen in de effecten van het project. Deze monitoring moet plaatsvinden door daarvoor opgeleide personen, denkende aan een wetenschappelijk instituut of adviesbureau.

<u>IJkmomenten</u>
De totale projectduur wordt gesteld op 12 jaar. Jaarlijks zal aan de hand van de bemonstering en ervaringen worden geëvalueerd. Daarnaast zijn er 3-jaarlijkse ijkmomenten, waarvan de eerste in 2026. Op deze momenten wordt getoetst of aan vooraf gestelde doelen wordt voldaan. Om tot de formulering van doelen te komen is uitgegaan van de hoeveelheid nitraat dat maximaal uit mag

spoelen uit het landbouwgebied. Dit blijkt tussen de 15 en 20 mg nitraat per liter te liggen. Baserende op de gehanteerde maximale norm stellen wij de volgende doelen voor:

2026: Positieve trend in nitraatuitspoeling ten opzichte van beginpunt, met streefwaarde onder de 20 mg nitraat per liter
2029: maximaal 20 mg nitraat per liter
2032: maximaal 20 mg nitraat per liter
2035: maximaal 20 mg nitraat per liter

De ijkmomenten zijn ook beoordelingsmomenten aan de hand van de behaalde resultaten, te beslissen om door te gaan of om te stoppen. Als vanwege niet behaalde doelen moet worden besloten te stoppen, zullen de betreffende gronden worden omgevormd naar natuur. Individuele boeren kunnen ook tussentijds besluiten niet meer deel te nemen aan het project.

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen